

18. 90

2-1157

СРБСКЕ

ЈУНАЧКЕ ПЕСМЕ.

СПЕВАО

и 021 I-2

НА СВЕТ ИЗДАО

ПАЈАЗОРИЋ.

ВОЈВОДА
ЛУКА ВУКАЛОВИЋ.

Handwritten signature: Ivan Ljanković

4614
31. X 1941

У БЕОГРАДУ,
ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1866.

106121996

СРБСКЕ

ЈАНУАРИЈЕ ПЕСМЕ

C-1150

Handwritten signature

Handwritten notes and numbers at the bottom of the page

У МЕСТО ПРЕДГОВОРА.

Боло.

(Од П. П. Њ.)

Бог се драги на Србе разљути!
За њихова смртна сагрешења —
Наши цари закон погазише —
Почеше се крвнички гонити —
Један другом вадит' очи живе;
Забадише владу и државу —
За правило лудост изабраше —
Неверне им слуге постадоше
И царском се крвљу окупаше
Великаши проклете им душе!
На комаде раздробиле царство,
Србске силе грдно сатријеше;
Великаши траг им се утр'о!
Распре семе посијаше горко,
Те с њим племе србско отроваше.
Великаши грдне кукавице!
Постадоше рода издаице —
О проклета косовска вечеро!
Куд та срећа, да грдне главаре,
Све потрова и траг им утрије,

Сам да Милош оста на сриједи,
 Са његова оба побратима,
 Те би Србин данас Србом бијо —
 Бранковићу погано колено!
 Тако ли се служи отачаству?
 Тако ли се цијени поштење?
 О Милоше ко ти не завиди,
 Ти си жртва благородног чувства!
 Воинствени гениј' свемогући!
 Гром стравични те круне раздраба
 Величаство витешке ти душе
 Надмашује безсмртне подвиге
 Дивне Спарте и великог Рима
 Сва витештва њина блистателна
 Твоја горда мишца помрачује —
 Шта Леонид хоће и Сцевола?
 Кад Обилић стане на поприште,
 Ова мишца једнијем ударом,
 Престо сруши а тартар уздрма —
 Паде Милош чудо витезовах
 Жртвом на трон бича свијетскога?
 Гордо лежи велики војвода
 Под кључевма крви благородне!
 К'а мало пре што гордо иђаше,
 Страшном мисљу прси надутијех,
 Кроз дивљачне тмуше азијатске,
 Гутајућ' их ватреним очима!
 К'а мало пре што гордо иђаше,
 К' светом гробу безсмртног живота,

Презирући људско ништавило,
 И плетење безумне скупштине. —
 Бог се драги на Србе разљути!
 Седмоглава изиђе аждаја,
 И сатрије Србство свеколико,
 Клеветнике грдне и клевету!
 На развала царства јуначкога,
 Засја света Милошева правда! —
 Окруни се слава вековечно —
 Милошева оба побратима
 И лијепе ките Југовића —
 Србској капи свуд име погибе!
 Постадоше лави ратарима,
 Истурчи се плахи и лакоми,
 Млијeko их србско разгубало!
 Што утече испод сабље турске,
 Што на веру праву не похули,
 Што се не хће у ланце везати,
 То се збјежа у ове планине,
 Да гинемо и крв проливамо!
 Да јуначки аманет чувамо!
 Дивно име и свету слободу. —
 Све су наше главе изабране,
 Момци дивни исто ка' звијезде,
 Што су до сад ове горе дале,
 Сви падали у крваве борбе,
 Пали за част, име и слободу —
 И наше су утирали сузе
 Вешти звуци дивнијех гусала! —

Просте наше жртве свеколике!
 Кад је наша тврда постојбина
 Силе турске несита гробница —
 Што је ово, ево неко доба?
 Те су наше горе умучале,
 Не разлежу ратнијем влицима?
 Почину ни хрђа на оружје,
 Остаде ни земља без главарах?
 Некршћу се горе усмрђеше!
 У једно су овце и курјаци!
 Здружио се Турчин с Црногорцем,
 Оца риче на равном Цетињу,
 Смрад ухвати лава у кљусама,
 Затрије се име црногорско;
 Неостаде крста од три прста.

Лука Вукаловић и ђенерао Родић.

1.

Шта то хуји у приморју равном,
 Какви гласи од онуда јече?
 Ја ли грми ја л' се земља тресе,
 Ја л' удара море о мраморје,
 Те одрања стење и камење,
 У дубину мора јадранскога,
 Од куда се више не повраћа?
 Нити грми нит' се земља тресе,
 Нит' удара море о мраморје.
 Мирно стоје море и валови —
 Јер тишина свом природом влада,
 Да не квари дивне светковине,
 Коју данас Србадија слави,
 У приморју а на Суторини:
 Од онуда глас громовни јечи,
 Побратиме силених топова;
 Шенлук чини Вукаловић Лука,
 Јер је Лука куле саградио,
 На узини мора јадранскога,
 Побратиме баш на Суторини,
 Од куда је изгонио Турке,
 Па шанчеве војском заузео,

Наместио убојне топове,
 А на кулу барјак ударио,
 На коме је знамен спасенија —
 Па сад чини големо весеље,
 На весеље господу сазвао:
 Све војводе и србске главаре;
 Под чадором совру наместио,
 Накитио вином и јестивом,
 Уза совру седоше господа
 И војводе војске херцеговске.
 У зачеље посади се Лука,
 До њега је отац Нићифоре
 Архимандрит и настир душевни,
 Дика цркве а понос народни,
 Који знаде војску поучити
 И беседом храброст јој подићи.
 Његаштује мало и велико
 И за врлог родољуба сматра.
 До њега се остали посаде,
 Све по чину и по старешинству:
 Ту бејаше Новица Церовић,
 Војвода и јунак на боју,
 А за њимс Обренови Драга,
 Јунак кано Милош од Поцерја,
 Који знаде мејдан дијелити,
 И јуначки душмана тлачити.
 За њиме је Беканов Илија
 Врли Србин и јунак на гласу,
 Који но је многе турске главе,

На боишту посекао крвном.
 За њим седе Бека Павловићу,
 Јунак кано Мандушићу Вуче,
 Што у боју нигда не уступа,
 Макар своју изгубио главу.
 И остали уз њи се посаде
 Све по реду где коме пристоји,
 Па почеше хладно пити вино,
 У Мостару што но је родило
 Што је кадро крвцу угрејати
 У јунаку храброст удвоити.
 Кад с' јунаци понапише вина
 Тад се на мах одврже беседа,
 Збор јуначки тада се отвори,
 Да милина беше послушати
 И видети те врле јунаке,
 Што но знају и мачем и пушбом,
 На јуначком бити се мејдану;
 Како знају врлом речитошћу,
 Да беседе и да зборе мудро!
 Ал' од свију понајбоље знаде,
 Војвода Вукаловић Лука,
 Јер к'о што је јунак на мејдану,
 Да се може сравнит' с Обилићем,
 Таки ти је и сад на дивану,
 Да му нема пара у дружини!
 Он устаде на ноге лагане,
 Узе чашу у десницу руку,
 Па је диже више своје главе,

Те овако поче наздрављати:
 „Ову чашу наздрављам господо,
 „Ни у здравље цара ни ћесара,
 „Већ у здравље Србског господара,
 „Мијаила од Србије кнеза,
 „И великог нашег бранпоца,
 „Врлог сина од славнога оца!
 „И у здравље Петровић' Данила,
 „Мудру главу а врлог витеза,
 „Од колена Петровић' Његоше,
 „Што народу законе дадоше!
 „Што и данас за народно право
 „И слободу с Турцима се бију!
 „О Данило србско десно крило!
 „Буди славан од сад па до века!
 „Што учини за род и слободу,
 „Народ ће те вазда узносити,
 „Докле траје Србскога имена.
 „И док траје Србскога племена!
 „Тебе народ заборавит' неће!“
 Кад оваку здравицу напио,
 Сва господа и војводе славне,
 Дигоше се на ноге лагане,
 Громким гласом ура повикаше,
 „Ура! ура! живели кнезови!“
 Громким гласом војска се одзива.
 Тад загрме педесет топова,
 Побратиме к'о тисућ' громава,
 Рекао би е се земља тресе

И цијела васиона љуља.
 А кад за тим настаде тишина
 И кад неста дима и пламена,
 Што из ждрела топовских изиђе;
 И кад чаше испише јунаци,
 Тад се Лука окрене господи,
 И овако стаде беседити:
 „Браћо моја храбри витезови
 „Херцеговске војске поглавари!
 „Ево има неколико лета,
 „Од како се народ подигао,
 „На оружје и на бритку сабљу,
 „Да одбрани живот и слободу;
 „Јер му беше зулум додијао,
 „Од силених ага и спаија,
 „Што незнају правде ни човештва,
 „Не боје се ни Бога ни суда
 „Не слушају цара ни везира,
 „Ђејф им закон, а сила правица.
 „А кад једном та сурова сила,
 „У беснило преврне се сљепо
 „Истребљењем поче да нам грози,
 „Тад и ова јадна тужна раја,
 „Досети се да има живота;
 „Јер су беде вршак достигнуле.
 „Та вама је то добро познато,
 „Каки зулум аге починише!
 „Могоа би да вам јаде причам,
 „Али нећу да позледим рана,
 „Што

„Што на срцу сваки од вас носи,
 „За народом милом браћом својом! —
 „Ми тужисмо, ми се и бранисмо,
 „Ка' што робље бранити се може;
 „Тужисмо се ал' то заман беше,
 „Тужбе наше до неба допреше,
 „И небо се на нас смилувало,
 „Али људи нигда ни до века.
 „Небо нам је у помоћ послало,
 „Оштре ноже, и мишце јуначке,
 „Од душмана да се опростимо.
 „Србин када у синциру цвили,
 „Још га једна тужна мис'о мори,
 „Да и брат му исту судбу сноси!
 „Там' где холи врхови Балкана,
 „Вечним снегом, ледом покривени,
 „У густим се облацима крију:
 „Где валови силеног Дунава,
 „Наглим током ка истоку стреме,
 „Губећи се у том Црном мору:
 „Син Асена у синциру цвили,
 „У синциру бесног крвопије,
 „То гледати удвојава муке
 „Које но су и без тога тешке!
 „Негда бесмо рахат и спокојни,
 „И живесмо срећно, задовољно,
 „Али данас више тога нема,
 „Само спомен некадашње славе,
 „Што праоци наши уживаше;

„Јоште живи у народној песми,
 „Што но слепац уз гусле нам пева,
 „Спомињући славу и јунаштво,
 „Да се народ вазда опомиње
 „Што му негда дедови бијаху.
 „Ка' што рекох ми заман чекасмо,
 „Да Европа у помоћ нам дође,
 „И да тешке одлакша нам јаде,
 „Е ни одкуд помоћи не дође;
 „Кад би знали хришћански народи,
 „И њихови врсни поглавари —
 „(Што но живе у слободи златној
 „И благују, уживају срећу;
 „Док ми овде кано сужно робље
 „Дан рођења свога проклињемо!)
 „Кад би знали у каковом паклу,
 „Србин своје тужне дне проводи,
 „Они би се можда смилували,
 „Кржаве би сузе прољевали —
 „Што га негда оставише Турком,
 „На Косову злокобном пољу,
 „Да подлегне сили не једнакој,
 „Роб душмана да постане свога! —
 „Тужни дани косова прођоше
 „Али спомен очајане борбе,
 „У народу вазда ће живети!
 „То рекавши опет седе Лука,
 „А прихвати отац Нићифоре:
 „О господо и витези славни,

„Велика вам пред свијетом хвала,
 „Што се за свој жртвовасте народ.
 „Да му боље прибавите право!
 „Лијепо је и угодно Богу,
 „За свој народ крвцу прољевати;
 „А Србски је народ заслужио,
 „Да се с њега раскину окови,
 „Јер је робство веће додијало,
 „Јади су му превршили меру!
 „Ни син божји што умре на крсту,
 „Није већих претрпио мука,
 „Но што их је Србин претрпио,
 „За овијех некол'ко векова,
 „Одкад паде царство на Косову! —
 „На Косову пољу јадовиту! —
 „Свако љето, сваки дан и часак,
 „Што борави под владом Османа —
 „Непрекидна то је трагедија,
 „На истоку, светској позорници,
 „Што с' немарној представља Европи! —
 „Сваки листак наше повеснице —
 „Мученичком написан је крвљу!
 „А Европа то гледа и слуша;
 „Гледа муке, чује уздасаје,
 „Па тек своје она пере руке,
 „Као негда што Пилат чињаше.
 „И наш народ у многومه личи
 „Мученику с „јелеонске горе;“
 „Јер к'о и он вазда с' оцу тужи:

„Оче узми ту чашу од мене!
 „Што је пуна једа и чемера! —
 „Измеђ' жића пуног горких јада,
 „И између мученичке смрти,
 „Душман му је избор оставио —
 „Ја ли да се бије и пребија,
 „Од немила браћо до недрага,
 „Да напусти своју постојбину,
 „И огњиште својих праотаца,
 „Па потуца по овоме свету. —
 „И Христа су мучили на правди,
 „И наш народ есте тегљи муке,
 „А без своје најмање кривице! —
 „Син божији умире на крсту,
 „Србин душу испушта на коцу.
 „Из гроба се Христос подигао,
 „И Србин је у гробу лежао,
 „У тамноме гробу од сужањства,
 „Већ бејаху камен наваљали —
 „Да се нигда више не подигне. —
 „Али заман бејаху им труди;
 „Душман се је љуто преварио,
 „Мислећ' да је вечито спавање.
 „И да Србин више се не буди —
 „Ево саде устадосмо браћо,
 „Да свет види, да смо и ми живи.
 „Јоште једно остаје нам само,
 „Чим би целом показали свету,
 „Да смо живи и вредни живота —

„Ваља да смо измеђ' себе сложни!
 „Једне мисли, и једнога мнења
 „И једнијем да дишемо духом,
 „Ка' јунаци из старих времена
 „Милош, Милан и Иван храбрени,
 „Што падоше за род и слободу;
 „Те и нама пример оставише,
 „Да се вазда на њих угледамо!“
 Кад је ове изрекао речи,
 Окрену се Вукаловић Луки,
 Па овако њему бесеђаше:
 „Господару и војводи славни,
 „И теби се ево захваљујем
 „На твојем труду и пожртвовању;
 „Што подносиш за спасење рода. —
 „А хвала ти и на тој беседи,
 „Што отоич овде изговори,
 „Сам се господ тако умудрио,
 „И сам данас светлиш на дивану,
 „К'о што т' светли сабља на мејдану,
 „Са тога те цео народ слави;
 „И поштује ка' војводу свога.
 „Слуша као дете оца свога,
 „Јер свак' знаде да Лукина сабља,
 „На боишту победи тимора.
 „Још је свима браћо у памети,
 „(Није давно одкад се догоди)
 „Кад се оно листом подигосмо,
 „И по општем прије договору;

„Остависмо мирну домовину,
 „Жене, децу и немоћне старце;
 „Испод влада и самотних стена,
 „Потражисмо ноже захрђане,
 „И шишане и друго оружје,
 „Па снабдев' се војничком џебаном,
 „Ситним прахом и оловом тешким,
 „И по једним хлебом у торбици,
 „Мученице мало у тиквици. —
 „Тад метусмо ми главе у торбу,
 „И у ову гору ускочисмо —
 „И одавде бијемо се с Турци,
 „Хвала Богу, хвала јединоме;
 „Где се годе сукобисмо с њима,
 „Свуд је србска мишца победила;
 „Свуд смо браћо мејдан одржали:
 „У крвноме боју код Никшића,
 „Познадоше мишцу херцеговску,
 „Да је нигда заборавит' неће.
 „Па код Дуге и Љубаве беше,
 „Жестокога браћо окршаја.
 „Косирјево дуго ће да памте,
 „Јере грдну штету претрпише,
 „И код Пиве и на Гацком пољу,
 „И у многим другим бојевима,
 „По свуда смо разгонили Турке,
 „И свуда смо мејдан одржали.
 „Па и данас срећа нас послужи,
 „Те узесмо куле и шанчеве,

„На узини земље Суторинске,
 „(Што но прије Турци саградише)
 „Сад су веће у нашим рукама,
 „Наша браћа по њима ходају —
 „Крсташ барјак на кули се вије,
 „А топови из шанчева вуре —
 „И право је што но рече Лука:
 „Ваља да смо сви данас весели,
 „И да слав'мо Бога великога,
 „Који нам је до сад помагао,
 „Против јаче силе сачувао!“
 Кад је тако говор довршио,
 Продуљише на ново весеље,
 И сва војска весели се с њима,
 Оживело и старо и младо,
 Заорише песме на све стране,
 Уза свирку гуслах' јаворових.
 Тако прођу три бијела дана;
 Кад четврто јутро освануло,
 И господа растати се пођу,
 Да се сваки својој чети врати;
 Ал' ето ти поште књигоноше,
 Из приморског града Дубровника,
 Војеводи под шатора ступи,
 Божију му помоћ називао:
 „Божја т' помоћ Вукаловић Луко,
 „Здрав ми био и дуго живио!“
 Лепше му је прихватио Лука:
 „Да си здраво пошто књигоношо,

„Добра т' срећа и добро ми дош'о!
 „Одкуда књига, од којег ли града,
 „Од кога ли на гласу јунака,
 „Ил' јунака или господара?
 „Какве гласе ситна књига јавља,
 „Да л' од мира оли пословања,
 „Ил' су гласи јуначког мејдана?
 „Ал' најбоље да је отворимо,
 „И да ситну књигу проучимо,
 „Она ће нас најуре извести,
 „Од куда је какве л' носи гласе.“
 Кад је Лука говор довршио,
 Тада рече пошта књигоноша:
 „Књига иде од приморја равна,
 „Из старога града Дубровника,
 „Од витеза царског ђенерала
 „По имену Родића Србина.
 „По мени те он поздравља лепо
 „И шиље ти (српскоме јунаку
 „Херцеговске војске поглавару)
 „Теби шиље овај листак бели,
 „Написани српски и славенски
 „И лепо те моли ђенерале,
 „Да проучиш шта ти књига каже
 „И по мени да му одговориш.“
 Узе Лука ситну књигу штити,
 Да он види шта му Родић пише,
 Ал' у књизи овако му пише:
 „Ој чули ме војеводо Луко!

„Господару зубачки главару!
 „Ти си јунак шанце заузео,
 „Ти и твоји дивни соколови,
 „Заузесте куле и градиће,
 „Украј мора а на Суторини,
 „Где но прије становаше Турци
 „Чувајући друме и путове;
 „Ти си Луко отерао Турке,
 „Оправио куле и градиће,
 „А на нашу наместио страну,
 „Наместио убојне топове,
 „И четама свуд си притискао,
 „Притискао путе и друмове,
 „Те си море путе затворио,
 „Од Котора па до Дубровника,
 „Да с' не може онуд пролазити;
 „Ни бродити по равном приморју —
 „Ал' ево ти поздрав од менека,
 „Од менека царског ђенерала,
 „Ком се царска покорави војска,
 „Што станује уз кршно приморје,
 „Од јуначке земље далматинске,
 „(Којано је скупоцени бисер,
 „У злаћеној круни ћесаревој.)
 „Дођи Луко да се састанемо,
 „Там' тод Свиње и села Лучиње,
 „Да на царској земљи беседимо,
 „Шта и како од сад да чинимо;
 „Јере Луко постасмо суседи,

„А суседи ваља да се слажу,
 „Да тек могу мирно живовати;
 „Јер је доста земље за свакога,
 „И за свију што на њојзи живе,
 „А и од сад одвише ће бити
 „Ко не грамзи за туђом својном!
 „А боље је јунак са јунаком,
 „На састанку да се договори,
 „Да се знаде шта је чије право,
 „И да сваки под заштитом права
 „Мирно може ходит' и бродити!“
 Кад је Лука књигу проучио,
 Па он виђе шта му она каже,
 На ино се њему немогаше,
 Већ овако вели књигоноши:
 „Побратиме пошто књигоношо!
 „Ти се врати граду Дубровнику;
 „И однеси поздравље од мене,
 „А у крило твоме господару
 „Ћесарева војске ђенералу,
 „Од мене му поклон и поздравље;
 „Када буде јутро на уранку,
 „И кад сунце на небу огране,
 „Ево мене тамо на састанку,
 „Нек ме чека, за цело ћу доћи,
 „Само нека часа не почаси,
 „Јер је време одвише озбиљно,
 „Сила турска као огањ живи,
 „Из ненада може нагрнути,

„И големе јаде починити;
 „Јер без вође нема војевања —
 „Где је глава тамо је јунаштво,
 „Там' је срећа и победа славна:
 „Под управом мудра поглавара,
 „Дух у војске диже се јуначки,
 „А душману сила се разбија
 „Како талас о гранитно стење.“
 Тако рече војвода Лука,
 Па обдари млада књигоношу,
 Одпусти га одкуд је дошао.
 А кад друго јутро освануло,
 Освануло и сунце грануло,
 Уранио Вукаловић Лука,
 Те обиђе куле и шанчеве,
 Чету своју сву је походио,
 И наредбе мудре учинио,
 Главарима и осталој чети,
 Жарку ријеч он је беседио,
 И витешка срца распалио.
 Све се овде њему покорава,
 Све га слуша и старо и младо,
 За њ' ће сваки да пролије крвцу,
 За њ' ће сваки живот жртвовати,
 Јере су се брате заверили,
 С њим умрети или победити,
 И одбити кивног душманина.
 Тако сваки мисли и осећа;
 А какви су тамо соколови,

Изгинуће брате до једнога,
 Али вере погазити неће.
 Пошто ј' тако обишао Лука
 И наредбе нужне учинио,
 Тада узе неколико друга,
 С њима пође на ћесарску страну,
 Устави се код села Лучиње,
 Где састанак беху завазали,
 Ту је чек'о царског ђенерала,
 Да он дође и беседи шњиме,
 Мало време за тим постојало,
 Ал етоти брате ђенерала,
 Са његовом свитом официра.
 Лепо су се туна поздравили,
 За јуначко здравље упитали,
 И јуначки ту се руковаше,
 Горски витез с царским ђенералом.
 Тек што тако дужност учинише,
 Као што је пристојности сходно,
 Узе ријеч царски ђенерале,
 Те овако стаде беседити:
 „Ој богати војоводо Луко,
 „Шта уради там' на Суторини,
 „Каким правом ти отера Турке,
 „Из шанчева и оних градића,
 „Што с' на томе крају подигнути,
 „Те над овим владају приморјем,
 „И над путем што у Ботор иде;
 „А ти не знаш, незналите људи,

„Или не знаш ил' нећеш да знадеш,
 „Да је ово земља неутрална,
 „Нит' је турска, нити је ћесарска,
 „Већ свачија који тамо ходи,
 „И приморјем трговину води.
 „Ваљда Луко и теби је знано,
 „Од вајкада да је уређено,
 „И од оба цара потврђено,
 „Нашег цара а вашег султана. —
 „Да ту несме војска становати,
 „Нит' градити куле ни шанчеве,
 „Јоште не сме тамо наместити,
 „Наместити убојне топове,
 „Те да грозе мирној Суторини,
 „И народу што туда пролази.
 „Већ чули ме Вукаловић Луко,
 „Ево мене царског ћенерала,
 „А ето те србског војеведе,
 „Први пут се овде састадосмо,
 „У љубави и у пријатељству;
 „Бог ми јемац ја од срца желим,
 „Да у томе вазда останемо,
 „Ја ако сам у царевој служби
 „Србско срце у грудима бије,
 „Зато чујме зубачки војводо!
 „Од мог цара заповест доносим,
 „И теби је овде саобштавам:
 „За три дана времена имадеш,
 „Да са шанца уклониш топове,

„Што с' окрено земљи ћесаревој,
 „Још да срушиш куле и шанчеве,
 „Па оданде да уклониш војску,
 „Да остану слободни друмови,
 „За свакога што тамо путује.
 „Аво Луко тако не учиниш,
 „И од онуд не уклониш војску,
 „Не поравниш куле и шанчеве,
 „Ти ћеш пасти тешком одговору.
 „Ето то је прво и последње,
 „Ти сад чини како теби драго;
 „Ја сам своју дужност учинио,
 „Још остаје да ти твоју вршиш.“
 „Кад је Лука таке речи чуо,
 „И те гласе кад је разабрао,
 „Грохотом се јунак насмејао,
 „Бенералу вако беседио:
 „Море чули мене ћенералу!
 „Лепо збориш а лепо говориш,
 „Господине, коме је до тога,
 „Да те слуша шта му заповедаш,
 „Али мени сад до тога није;
 „Јер ја имам и пречих послова,
 „Па не могу с тим се заносити,
 „А и шта се то дотиче Луке,
 „Што твој ћесар уговори с Турци?
 „А и моји остали другови,
 „И војници слабо разбирају,
 „За те ваше зборе и говоре.

„Но ја би те господине пит'о,
 „Ако би ми хотео казати:
 „Зашто онда ти дошао неси,
 „Док бијаху у шанчеви Турци,
 „Да их побро од онуд покренеш,
 „Јер је оно земља неутрална,
 „Јере несме војска становати,
 „Ни засести стазе ни богазе,
 „Али док је турска била војска,
 „И на оној док владаше страни,
 „Ти ни речце неси прословио,
 „А од цара и твог господара,
 „Побратиме ни абера нема!
 „А од како Србадија дође,
 „Те удари заставу хришћанску
 „И подиже куле и градиће,
 „Да с' од свога душманина брани;
 „Одмах вам се то неправо чини,
 „Из праха се дижу уговори,
 „И трактати од прошлих векова,
 „Само да нам досаду чините
 „И из наших тврђава гоните.
 „С каким правом Турчину је вазда,
 „Допуштено да се тамо стани,
 „Да подиже така утврђења
 „И да чини шта је њему драго.
 „А Србину то се забрањује?!
 „Но чули ме царски ђенерале:
 „Ево теби тврду веру дајем,

„Још и јемца Бога великога,
 „Да ја несам изгонио Турке,
 „Из шанчева да их теби дадем,
 „Веће сам их за се освојио;
 „Не би теби шанца покварио,
 „Ни заставу хришћанску скинуо,
 „Ма ја знао изгубити главу,
 „Јер је преча слава од живота,
 „А Србин је мрети научио.
 „Ја за претњу ни абера немам,
 „А кад си се тако одважио,
 „Претиш да ћеш силом их узети,
 „А ти море завери се овде,
 „А писмено дај у моје руке,
 „Да Турчину допустити нећеш,
 „Суторину да опет заузме,
 „И шанчеве на ново подигне,
 „Те да нама заиђе за леђа.
 „Ето сад ти условље си чуо,
 „Под којим се ја теби обричем,
 „Да ћу на мах вољу т' извршити
 „И шанчеве наше поравнити;
 „Још ћу срушит' утврђене куле,
 „И заставу скинути хришћанску,
 „Само дајми јемство поуздано,
 „Да ћеш вазда бранит' Суторину,
 „Да се у њу не угњезде Турци,
 „Пак ћу с' одмах у гору повући,
 „И тврђаве ове напустити,

„Оставити куле и шанчеве.“
 Тако рече зубачки војвода,
 Њему Родић 'вако одговара:
 „Бре чули ме Вукаловић Луко!
 „Ти знаш јунак како у нас иде,
 „Све што т' реко несумоје речи,
 „Већ онога што ми заповеда.
 „Што сам знао оно сам и каз'о,
 „А за даље ја овлашћен несам,
 „Да сс с тобом овде договарам,
 „И правдам се за рад мојих дела,
 „Свак' за своје нека одговара,
 „Што га снађе нек себи припише,
 „Нек на другог не баца кривицу.
 „Ја се враћам моме Дубровнику,
 „А ти опет твојим гудурама,
 „Сам Бог знаде хоћемо л' икада,
 „Видети се на овоме свету;
 „С тога носи вазда успомену,
 „Мојих речи што сам изрекао,
 „Немој да те когод обрлати,
 „Да се царској противиш наредби,
 „Јер тако ми моје вере тврде,
 „И тако ми Бога великога,
 „Ја што реко, то ћу да учиним.“
 Тако рече царски ђенерале,
 „Пак се врати од куд је дошао,
 А Лука се Суторини врати,
 Па оданде на мејдан јуначки,

Куд је Ченгић позвао јунака,
 Баш сокола Драгу Обренова;
 Куд се многи скупљаше јунаци,
 Да гледају јуначко позорје;
 Где се Србин са Турчином бије,
 За част, славу и србску слободу,
 Што су вазда до сада газили,
 'Холи Ченгић и његова браћа.
 Ту је Лука главом присуствовао,
 На удвоју време боравио,
 Што но ће се на велику тугу,
 Целог србства кобно окончати,
 Јер у њему изгуби сокола,
 Кога мајка већ родити неће,
 Вај ту паде Обренови Драга,
 На удвоју где се је борио,
 Не згуби га сабља Ченгићева,
 Већ га уби нека потурица,
 Из потаје смакну га са света,
 Паде Драга дика рода свога,
 А душмани на мах побегоше,
 Побегоше црн им образ био,
 Док је ово чудо гле'до Лука,
 Дотле на све раструбише стране,
 Да је Лука био на састанку,
 Код Лучине ради Суторине,
 И ту да је ђенерале рек'о,
 Ил' шанчеве да са земљом сравне,
 И с тврђава уклоне топове,

И заставу да скину хришћанску,
 Која но се на врх куле вије,
 Па одонуд да uklони војску,
 Иначе ће доћи ђенерале,
 Суторини са царевом војском;
 Што застане све ће порушити,
 И заставу у прах оборити.
 Топове ће са собом однети,
 У пучину морску их бацити,
 Да се незна где су и како су.
 Пошто таки просуше се гласи,
 Потресоме в'о муње јунаке,
 Херцеговци ником понигоше,
 Те од срца тешко уздахнуше,
 Знајућ добро да ту шале нема,
 Већ је ово голема невоља,
 Што до селе доживели несу,
 То им сада судбина донела,
 Те их меће на безкрајне муке,
 Две путање за избор имају,
 Којом поћи па до мете доћи?
 Свак' брижљиво мисли и премишља,
 С једне стране Сцила страховита,
 А са друге ужасна Харивда;
 Без напасти није лако проћи,
 И умаћи таким страхотама,
 У пристање мирно допловити.
 Шта да раде, на што да се реше,
 Ја л' ће слушат' царског ђенерала,

И његове вршити наредбе,
 Те напустит' равну Суторину,
 Ја л' се једном за то жртвовати,
 На јуначку одважит' обрану,
 Сви до једног прије изгинути,
 Него срамно од овуд отићи,
 И шанчеве Турком оставити.
 Оваке се појавише мисли,
 Те ко хитра муња пролеташе.
 У оваким кобнијем часима,
 Није лако зауздати страсти,
 Што јунаку срце распаљују,
 Те се хладном подчинит' разуму,
 Који вазда мудро проповеда
 Служећи се свагдашњим искуством;
 Кано светла у ноћи даница
 Осветљава путању живота. —
 Сав свет знаде србске соколове,
 Дела су им далеко чувена!
 Од леденог до црвеног мора,
 Од Балкана до Карпатских гора,
 По свуда се србска слава труби,
 Сродно племе великог словенства,
 Што од многи столећа у тами,
 Кобне брои дане и године,
 С нестрпењем вазда исчекива,
 Хоћели се једном разведрити,
 Хоћел' сунце засјати слободе,
 Да разгони стогодишњу таму,

И облаке на небу словенском,
 Те да и он већ окове збаци,
 Што но су га до сад обарали,
 Да је био у властитој кући
 Роб туђина, жртва самовољства.
 Хоће л' бити краја робовању?
 Хоће л' бити краја самовољству?
 Свак' се пита ал немож' помоћи;
 Не мож, знати рока ни времена,
 Кад ће Словен што но сад робује,
 И туђему господару служи,
 Кад ће с дићи из тога бунила,
 У ком чами толико година,
 Да с' осталим срећним народима,
 На попршту појави се света,
 Да ужива своја света права,
 Што но му је небо наменило.
 Ал' у робству није само тело,
 Што но тешки обарају ланци,
 Те с' под њиним бременом привија,
 (Кано љута под каменом гуја)
 Веће народ што у робству чами,
 Још и љуће болове осећа,
 Гледећ свога једнокрвног брата,
 Где се бори за живот и право,
 А неможе с' јада избавити,
 Нит' помоћи у суседству наћи.
 Љуто боли тад братинско срце,
 Веља туга душу му обара,

Тежи су му ти братински боли,
 Него они у којима гине.
 Своје муке подноси јуначки,
 Једва чујеш и једног уздаха,
 Да из бони подиже се груди,
 Ал' за родом непрестано тужи,
 Из очију љубећега брата,
 Теку сузе благе сажаљења,
 А видели да се братац труди,
 Да са себе срамни оков збаци,
 И да на свог дигне се тирана,
 И да шњим се у коштац ухвати,
 И да снагу прибере јуначку,
 Да с' у робство више не повраћа —
 Тад и њему жудно срце бије,
 На лицу се слатки осмеј јавља,
 По жилама оживе му крвца,
 Јер надежда у њему се буди,
 Да жуђени часак избављења,
 Још за мало и њему ће доћи,
 Те из мрзког избавити робства;
 И словенски народ племенити,
 Видећ' Срба где се пробудио,
 И на стазу слободе крочио,
 Будним оком по свуда га прати,
 Бих му руку помоћи пружио,
 И за брата крвцу прољевао;
 Али заман кад га не пуштају,

Јер су вољни да му краја нема,
Робовању докле траје света.

2.

Прости брата што сам се занео,
Што ти причах јаде рода свога,
А не причам шта се учинило,
Је ли Лука шанце поравнио,
И убојне склонио топове,
Јел' са куле заставу скинуо,
Је ли србска оставила војска,
Утврђења што но је дигнула
На узини земље суторинске?
Неби тога нит' се томе надај;
Јер се Лука већ' о с војводама,
Па у већу тада закључише,
Да без боја сили не уступе,
Са тим Лука одпусти војводе,
Да се сваки својој чети врати,
А сам оде да гледа шанчеве,
И за случај ако му подјемчи,
И обећа царски ђенерале,
Да их неће Турцима предати,
Да их јунак поравни са земљом,
Па да војску у гору поврати,
Док не дође помоћ са Цетиња,
Па да сложено и са свију страна,
На Турчина ударе јуначки

Крај овоме да учине рату.
Међу тим се разгласило свуда,
Брзом муњом хитра телеграфа,
Шта с' угоди код села Лучине,
Шта су тамо оба беседила,
Вукаловић и ђенерал Родић,
С каком претњом предусрео Луку,
Сродна браћа у тој Гори црној
И у даљњој србској Шумадији,
И у свима предељима земље,
Где глас србског допире језика,
И где србска крвца срце греје;
Веља туга свуд је одјекнула,
Због насиља што Србину чине;
Ал' не само што је србска душа,
Осећала тугу брата свога,
Већ и друга сродна му племена,
За братом су осећала тугу,
Сви Словени што по свету живе,
Што се мајке још одрекли несу,
Сви жаљаху брата са Неретве,
Са високе горе Дурмитора,
Они жале и помогли би му,
Ал' и њих је робство притиснуло,
Те не могу душом оданути
А камо ли брату свом помоћи.
Кад не дође да братац помогне,
Залуду је помоћ од туђина,
Јер туђину није веровати,

Нит' на таку помоћ поуздати.
 Тако беше и код Суторине;
 Јер тек што је јутро освануло,
 А по граду старом Дубровнику,
 Велики се жубор подигао,
 Ударише бубњеви по граду,
 Те војнике на окуп призивљу;
 Јер од Беча телеграфска муња,
 Глас донесе и заповест царску,
 Да без сваког даљег оклевања,
 Ја ли мирно ја л' насилно с' врену,
 Србски борци са својих шанчева,
 И градића што но подигоше,
 На узини земље Суторинске.
 Мало време за тим потрајало,
 А војска се силнога ћесара,
 Упутила ко градској капији,
 Што но води равној Суторини,
 И ево је већ на поље врви,
 Пред њоме је Родић ђенералу,
 На зеленку коњу од мејдана,
 И он стаде да прегледа војску,
 И цебану за топове бојне.
 А кад беше преглед учинио,
 И већ хтеде да из града пође,
 Ал етоти француског конзула,
 Што станује у равном приморју,
 У староме граду Дубровнику,
 Како дође пред Родића ступи,

И овако њему казиваше:
 „Господару царски ђенералу,
 „Ако Бог да куд се тако журиш,
 „Куд ћеш с војском на коју ли страну
 „На кога ли мислиш ударати?“
 Вели њему царски ђенерале:
 „Кад ме питаш царев поклицаре,
 „Кад ме питаш право да ти кажем!
 „А зашт' не би оно казивао,
 „Што се веће свуда разгласило:
 „Ја полазим против србске војске,
 „Што предводи Вукаловић Лука,
 „Који но је шанце освоио,
 „Из тврђаве Турке изтерао;
 „Украј мора а на Суторини,
 „Заузео стазе и богазе,
 „И друмове на све четир стране,
 „Да с неможе онуд пролазити,
 „Нит' приморјем кршним трговати,
 „А то ћесар допустит' не може,
 „С тога ми је заповест издао,
 „Да приморам Вукаловић Луку,
 „И његову силовиту војску,
 „Да одонуд уклони топове,
 „Из шанчева да отиде с војском;
 „Ја сам Луки лепо говорио,
 „Да се царској покори наредби,
 „Те напусти куле и шанчеве,
 „Али Лука ни абера нема,

„Већ изсмева мене и ђесара,
 „Још се јунак тврдо заверио:
 „Да шанчева оставити неће,
 „Ни топове скинути убојне,
 „Ни са куле заставу скинути,
 „Макар знао изгубити главу;
 „Па сам зато војску подигао,
 „Да га силом одонуда кренем.“
 Кад је тако беседу свршио,
 И ућут'о царски ђенерале,
 Узе ријеч царски поклицаре
 И конзуо француског ђесара:
 „Господару царски ђенералу!
 „Дело што си данас започео,
 „Никако ти одобрит' не могу,
 „А и ђесар ког овде заступама,
 „Тај поступак хоће осудити;
 „Јер је брука и веља срамота,
 „Ко је јачи да слабијег тлачи:
 „Двије војске силних господара,
 „Два ђесара, турски и њемачки,
 „На сироту да ударе рају,
 „Што ј' устала да живот одбрани,
 „И да гине за жену и децу,
 „Што му Турчин у робље одводи;
 „На рају се сада подигосте,
 „С таквом силом, и таквом множином;
 „Ех има вас десет на једнога,
 „Могли би их живе подавити,

„А некмо ли с топови побити!
 „Но чули ме царски ђенерале:
 „Ако ј' тако као што ми причаш,
 „И к'о што сам и у граду чуо,
 „Да је ово земља неутрална,
 „Да на њојзи несме становати,
 „Нити турска нити ина војска,
 „То ћу и сам са тобом отићи,
 „Говорићу србским војводама,
 „И врховном вођи херцеговском,
 „Војеводи Вукаловић Луки,
 „Да уклони одонуда војску;
 „Да поравни куле и шанчеве,
 „И градиће што је подигао,
 „Па нек војску у гору премести,
 „Нек од боја мало одпочине,
 „Док цареви и краљи Европе,
 „Са султаном погоде се турским,
 „Да Србима он поврати права,
 „И слободу што но уживаху,
 „Под властитим својим кнежевима,
 „Док их Турци несу покорили,
 „На превари земљу им отели,
 „Те их држе кано сужно робље,
 „Ка' што рекох световаћу Луку,
 „Да се царској покори наредби,
 „И учини као што захтеваш;
 „Но и ти се царев ђенералу,
 „Војеводи подјемчити мораш,

„Да Турчину допустити нећеш,
 „Да заузме куле и шанчеве,
 „Да поседне што Срби оставе.“
 Вели њему Родић ђенерале:
 „Не будали царев поклицару,
 „Цар силени што седи у Бечу,
 „За ту рају незна да је жива;
 „Не познаје Вукаловић Луку,
 „Нити знаде за његову војску,
 „Он тек знаде цара у Стамболу,
 „Са њиме се вазда договара
 „И за тај ће случај углавити,
 „За будуће како да се влада,
 „Ал' са рајом, с туђим подаником
 „Цар немачки уговарат' неће;
 „Па и мени с' не може на ино,
 „Већ ја чиним што ми заповеде.
 „Па сад идем равној Суторини,
 „Да од онуд ја истерам Луку;
 „А за друго ништа и не хајем,
 „Шта ће рећи остала Европа.“
 Кад је Француз ово разабрао,
 Љуто се је био разјарио,
 Па уседи помамна ђогата,
 Право оде до војводе Луке;
 Прије стиг'о од ћесарске војске,
 С војводом се лепо поздравио,
 И осталим србским главарима.
 Па он њима прича и казује;

Шта с' догоди у том Дубровнику,
 И како се силна војска диже,
 Да удари на њих у шанчеви,
 И да Србе отера оданде:
 „Већ чули ме војеводо Луко,
 „И остали србски поглавари!
 „Ја знам шта су србски сокодови
 „И како сте до сад војевали,
 „И толике победе добили,
 „Где год сте се сукобили с Турци,
 „По свуда сте мејдан одржали,
 „И ове сте куле и шанчеве,
 „Ка' јунаци на јуриш отели,
 „Али ево сад невоље љуте,
 „Још с Турчином ни на чисто нисте,
 „А већ Немац на вас се подиже.
 „Вас је мало, један на педесет,
 „Није можно да се одржите,
 „А и кад би Родића надбили.
 „И његову сву побили војску,
 „Још би грђе за се учинили,
 „Он би брзо и другу послао,
 „Још силнију да љагу опере,
 „А у крви племенитих Срба.
 „Ја знам да сте за веће рођени,
 „Није вредно да гинете лудо,
 „А народу никакве користи,
 „Погибија ваша не доноси,
 „Но још може и јаде донети;

„Јер кад курјак међу стадо уђе,
 „Тешко стаду тада без обране,
 „Све до једне овце згинут' мора,
 „И ви кад би овде изгинули,
 „Ваше жене и децу нејаку,
 „Свирепи би подавили вуци,
 „Ка' што даве стадо без чувара,
 „Јер су Турци кано исти вуци
 „Човечности у срцу немају;
 „За то би вас браћо световао,
 „Да с' предате судби и удесу
 „И да ова ваша утврђења,
 „И шанчеве данас оставите.
 „А ја вам се кунем и заклињем,
 „Да ћу моме поручити цару,
 „Како с' овде правда и правица
 „Почитује, и туђа својина;
 „А ви мога цара познајете,
 „Да он нигда допустити неће,
 „Да слабији од јачега страда.“
 Кад то чуо Вукаловић Лука,
 Војводама заповест издаје,
 Да се војска овог часа крене,
 Да се залуд не прољева крвца,
 А у боју тако не једнаком,
 Где педесет на једног долазе.
 А француски поклицар се диже,
 Те у пољу дочекује војску,
 Силну војску немачког ћесара,

И пред њоме царског ђенерала,
 Па му јунак стане беседити:
 „Врат' се натраг царски ђенералу!
 „Врат' се натраг и поврати војску,
 „А не иди тамо Суторини,
 „Већ ми Србе остави на миру;
 „Они су се и сами смислили,
 „И тог часа оставиће куле,
 „И шанчеве што но подигоше,
 „Претрпи се само један часак,
 „Док се дигну убојни топови
 „И док војска у ред се постави,
 „Па ћеш наћи све пусто и празно.“
 Али заман просипаше речи,
 Њега Родић ни да слуша неће,
 Већ он војсци својој командује,
 На шанчеве србске да јурише,
 Оружаном да их отму руком,
 Што је рек'о царски ђеверале,
 Што је рек'о то је учинио,
 Оде право до Лукина стана,
 Па опколи куле и шанчеве,
 Заман шиље Вукаловић Лука,
 Заман шиље пред војску телале,
 Да он јави да се војска врати,
 Да је веће заповест издата,
 Да се војска србска опремила,
 И да ће се у гору повући.
 За то Родић ни абера нема,

Већ на Србе обрну топове:
 Стаде рушит' куле и шанчеве,
 А на људе картач просипати,
 А кад Срби ово угледаше,
 Па видеше толику армаду,
 А на шаку горскијех јунака,
 Не хтеше се бити ни бранити,
 Већ напусте куле и шанчеве,
 И два топа са нужном џебаном,
 Те изиђу да не гину лудо,
 А и да се пред светом покаже,
 Да су ријеч своју одржали,
 Што су данас мало пре задали,
 Поклисару француског ћесара.
 Ал' да ти је стати па гледати,
 Шта почини немачка армада;
 Она слуша свога ђенерала,
 Па што рекне учинити мора,
 Та и брата свог ће да убије,
 Војник кад му старешина каже.
 Сад војници почеше рушити,
 Све шанчеве и куле поравне,
 А што беше справе и џебане,
 Што су Срби туна оставили,
 И некол'ко убојних топова,
 Присвоише ћесарски војници,
 Као знаке победе узеше,
 Вратише се одкуд и дођоше.
 Но тек што се они уклонише,

Суторини плећа обрнуше,
 Ал' заклибну вила херцеговка,
 С Дурмитора високе планине,
 Па дозивље Вукаловић Луку:
 „Побратиме Вукаловић Луко,
 „Јеси л' јоште гдегод у животу,
 „Јеси л' вид'о шта почини војска,
 „Силна војска бечкога ћесара,
 „Порушити куле и шанчеве,
 „Разгонити из шанчева војску,
 „Па узедe убојне топове,
 „И џебану и ратну заиру,
 „Па отиде право Дубровнику.
 „О мој Луко шта сте дочекали!
 „Ти и твои хитри Херцеговци,
 „Су два цара да сад војујете,
 „Не би доста војска Отманова,
 „Под командом силна Омер-паше,
 „Већ ето вам и немачке војске,
 „Бе вам квари куле и шанчеве,
 „А Турцима помоћи доноси.
 „А мој Луко не било ти просто,
 „Ако ово опростиш насиђе
 „Не потражиш себи задовољства!“ —
 Кад је Лука речи разабрао,
 Што му рече вила посестрима;
 Он добави листак књиге беле,
 Па он поче ситне књиге писат'!
 Да их шаље хришћанским силама,

Да се тужи на цесарску војску,
 Не би л' од куд помоћи добио,
 И накнаду за поднету штету.
 Књиге шиље на све четир стране,
 Прву књигу оправдио Луко,
 На колено цару Александру;
 Од Русије славном господару.
 Другу шиље у земљу Францију,
 На колено силном Бонопарту,
 Заштитнику народније права.
 Трећу Лука књигу оправдио,
 На кољено витешкоме краљу,
 Од јуначке Пруске господару.
 А четврту књигу оправдио,
 Преко мора у земљу Енглезку,
 На колено старом Палмерстону,
 Који дрма великом Британском.
 У књигама беседио Лука:
 „Ој чули ме силни господару,
 „И великог народа ћесару,
 „Ево данас донадосмо јада,
 „Ја и моји врли Херцеговци,
 „Мало л' нам је с Турцима се бити,
 „И мутити по гори зеленој,
 „Кано вуци хајком разагнани;
 „Већ нас ево већи јади стигли,
 „Да ти причам вероват' ми нећеш,
 „Да је војска суседне Аустрије,
 „Суторинске шанце заузела,

„И са земљом све их поравнила,
 „Још ка томе и наше топове,
 „Што их нађе собом је однела.
 „Еле шта ћу даље да ти причам
 „Наше јаде да ти описујем,
 „Кад им пара у свијету нема.
 „Већ чули ме светли господару;
 „Ти се сети Бога великога,
 „Те се смилуј ове сиротиње,
 „Што се дигла да живот одбрани,
 „Од манитих ага и спаија.
 „Већ ти шиљи хитре поклицаре,
 „Нека моле од Аустрије владу,
 „Да нам врати убојне топове,
 „Што их узе с нашије градића,
 „Још му реци да нас се окане;
 „Јер ми само с Турци војујемо,
 „А суседе мирне не дирамо,
 „Још сувише искрено желимо
 „Мир и слогу шњима сачувати.
 „Срамота је двома на једнога
 „На једнога па још слабијега;
 „Двије војске на сироту рају,
 „Која нема никога до Бога,
 „Разма једно право човечанства,
 „Веру своју, и часнога крста,
 „Свети спомен из прошлости сјајне,
 „И још ону благодатну сенку
 „Крепку наду на милост Европе, —

„И човечност хришћанских дворова,
 „Што но су се и до сад једнако
 „Код Турака за нас заузели.“ —
 Кад је тако књиге навити,
 И куд треба онамо послао,
 Те сваке виђе шта му књига каже,
 Сваки се је на мах разжалио,
 И на таке јаде смиловао,
 Те послао хитре поклисаре,
 Чак до Беча ћесарова града,
 Те је бечкој пребацио влади,
 Зашто тако да учини квара,
 Србској војсци там' на Суторини.
 Бечка влада у чуду се нађе,
 Раскаја се шта је починила,
 Те се поче изговарат' лепо,
 Да је давно везала трактате,
 С турском владом ради Суторине,
 Јер је туда друм за трговину,
 Међ' Котором и међ' Дубровником.
 Ал' дворови за то и не хају,
 Већ стадоше мудро доводити,
 Да трактати више не постоје,
 Измеђ' турске и аустријске владе,
 Разма један од паризског мира,
 Ког сви краљи скупа подписаше,
 И по томе да од сад не смије,
 Сваки за се посредоват' с' војском,
 Ни у турску упадати земљу.

Тим се њина преписка доврши,
 Што с' породи ради Суторине,
 Где сад опет настани се Лука,
 Он је старе куле оправлио,
 И шанчеве с' нова подигао,
 А развио хришћанску заставу;
 Под њоме се скупљају јунаци,
 Те с' опиру кивноме злотвору.
 Глас слободе и јуначке борбе,
 Разлеже се по гори зеленој,
 Борба бесни, а крвца се лије,
 Љуто Србин с Турчином се бије!
 Сабља сева, нож се блиста,
 Србину је душа чиста.
 Та за род свој и за веру,
 Србски борци лавре беру.
 Али Турчин, беснило га вија,
 Куд с' окрене свуд му пропаст зија.
 Суђен данак изостати неће,
 Заман боник с постеље се креће.
 Што је мртво земљи се предаје,
 Нико живи већ за њим не хаје;
 Заман помоћ и толики труди,
 Кад се мртвац већ више не буди.

Смрт војводе Драге Обренова.

Закликнула вила херцеговка,
 С Дурмитора високе планине,
 Тужним гласом из грла бјелога,
 Дозиваше Вукаловић Луку,
 Те је вила њему беседила:
 „Где си море Вукаловић Луко?
 „Зашто ћутиш, зашт' се не одзиваш,
 „Не јављаш се твојој посестрими?
 „Послушај ме да ти нешто причам:
 „Црн ти данас данак освануо
 „Црн ти данак и теби и роду,
 „Твоме роду србскоме народу;
 „Што но те је војводом назвао.
 „Зар ти незнаш, шта се догодило,
 „Зар ти не знаш не знали те људи?

„Какви кобни случај данас видо,
 „С Дурмитора моје постојбине,
 „Што с' догоди тамо у долини,
 „Измеђ' србског и турскога стана,

„Погибе ти Обренови Драга,
 „Лицем данас у свету недељу,
 „Уби њега смртоносна стрела,
 „Из потаје жалосна му мајка.
 „Већ чули ме мили побратиме!
 „Ти сад јунак не почаси часа,
 „Већ похити на то поље Гацко,
 „Где се Драга са Ченгићем бори,
 „Неби ли га застануо жива,
 „Да му Турци не одкину главе.“
 Тако рече вила Херцеговка,
 Тако рече у гору утече,
 А кад Лука разабрао речи,
 И разум'о шта му вила каже,
 Од туге му и голема јада,
 Претрнула крвца у жилама.
 Оста Лука к'о да је затрављен,
 Те не знаде шта ће ни куда ће,
 Није шала 'ваке чути гласе,
 Није шала изгубит' јунака,
 Као што је Обренови Драга.
 Па још к' томе да га не освети
 Не освети на душману кивном.
 То је њему тешко помислити,
 А камо ли брате доживети,
 Ал' се Луки на ино не може,
 Већ узјаха коња од мејдана,
 Па одјезди куд му рече вила,
 А кад дође на то поље Гацко,

Куд је Ченгић позвао Србина,
 Баш сокола Драгу Обренова,
 Ту је Лука многе затекао,
 И од србске и од турске стране,
 Што гледаше јуначког мејдана,
 Мало даље неколико дужи,
 Неколико Арнаута љути,
 У чопор се сакупили били,
 И гледаше борбу из прикрајка,
 Да тек виде ко ће победити,
 На киме ће да мејдан остане.
 Све то види Вукаловић Лука,
 Све то види ништа не беседи,
 Јер не може јунак веровати,
 Да ће таке јаде доживети,
 Да ће с' тако учинит' неверство,
 Из потаје да убију Драгу.
 Док је Лука туна боравио,
 И јуначког гледао мејдана,
 Дотле су се борили јунаци,
 Ченгић ага с Драгом Обреновим.
 Дивно ти је брате погледати,
 Где се бори јунак са јунаком;
 Срб' се бори за род и слободу,
 О том Турчин ни спомена нема,
 Он се бори за једину хвалу,
 Да се може показат' дружини,
 Како сабљом звебетати знаде.
 Драга гледа да смакне душмана,

Да погуби једног зулумћара;
 Јер доста је тужне сиротиње,
 Доста србске крви прољевао,
 Бесни Ченгић и његова браћа.
 На мејдану брзо тече време,
 Још једнако крвна траје борба;
 Ал' судбине не знају се пути,
 Смртни гине кад најмање слути,
 Јер на свету ништа сталног нема,
 Који данас у порфиру дрема,
 И коме се осмејава срећа,
 Брзим кроком стиже га несрећа!
 Па и Драгу таки удес нађе,
 На удвоју од куд се не над'о,
 Јер ће тужан на велику жалост.
 Целог рода данас да оконча,
 И род србски да у црно баци;
 Јер је Драга јунак над јунаци,
 Кога мајка већ родити неће,
 Вај ту паде Обренова глава,
 Баш у цвету земнога живота!
 Не згуби га сабља Ченгићева,
 На удвоју где се је борио,
 Већ га уби нека потурица,
 Из потаје смакну га са света,
 А потамни на видику звезда,
 Сјајна звезда Драге Обренова,
 Он бејаше дика рода свога,
 Дела су му витешка и сјајна,

А Србство их цени и познаје,
 И хоће их вазда спомињати!
 Докле траје гусли јаворових,
 Докле ће се спомињати Драга.
 Народ ће га славити до века,
 Ка' што слави Милош Обилића,
 У песмама и у приповедки, —
 Кад су грозни опазили Турци,
 Да је србски витез погинуо,
 Нададоше тада на бежање,
 Беже пусти црн им образ био,
 Јере нема вере у Турчину,
 Нити вере нити поверења.
 Али Срби што но су гледали,
 Кад се Драга с Турчином борио,
 Препадну се од тог чуда грдног,
 Нити су се одмах повратили.
 А тек што се мало оствестише,
 Поскочише на ноге лагане,
 Повијаше Турке невернике,
 Поћераше уз то поље равно,
 На мах су их брате сустигнули,
 Те су у њих јуриш учинили,
 Да им врате жао за срамоту,
 Да освете свога војеводу,
 Који но је на превари пао. —
 Да је коме стати па гледати,
 Кад се Срби сукобише с Турци,
 И са љути брате Арнаути,

Који но су гори од Турака,
 А грознији од горских ајдука.
 Ову чету Срби опколише,
 Ударише к'о исти лавови;
 Стаде праска танког цефердара,
 Стаде цика јатагана љута,
 Јуначка се прољеваше крвца,
 Оросила ту зелену траву,
 Кано роса у јесењој ноћи.
 Али Србе срећа послужила,
 Јере од њих нико не погибе,
 Од Турака и од Арнаута,
 Начини се крвна месарница,
 Од њих нико живи не остаде,
 Само један остаде Ченгићу.
 Јунак беше Дед ага Ченгићу,
 Ал' не беше јунак на мејдану,
 Већ он беше јунак на бежању,
 Он утече весела му мајка,
 Што но га је у бој опремила,
 Брзе ноге изнесоше главу.
 Ал' да ти је сад гледати друже,
 Како Ченгић нуз пољану струже,
 Право оде Омеровом стану,
 Да казива паши на дивану,
 Како бију Срби на мејдану,
 И како се свом злотвору свете,
 Те за једну Обренову главу,
 Што згубише на превари Турци,

Деведесет и девет падоше,
 Турских глава на зеленојрави.
 Па и она подла потурица,
 Што но згуби србскога јунака,
 И његова неверничка глава,
 Под ударом србског јатагана,
 Побратиме по праху се ваља,
 Јер зло дело тако с' награђује,
 Божја правда никоме не прашта,
 А врлина, себе жртвовање,
 За спасење, срећу рода свога,
 За слободу и за отачину,
 Славиће се вазда и хвалити!
 Награда му изостати неће,
 Јер је народ вазда благодаран,
 А глас његов глас је божјег сина.

Доњ су Срби борили се храбро,
 Од Турака чудо починили,
 Подиже се Вукаловић Лука,
 Подиже се с' неколико друга,
 Те он пође од стана до стана,
 Да прегледа своје витезове,
 Витезове врсне Херцеговце;
 А кад Лука међ' дружину ступи,
 И са свима поздрави се лепо,
 Он овако поче беседити,
 И дружину своју световати:

„Богом браћо храбри витезови!
 „Када смо се на то одважили,
 „Напустили куће и огњишта,
 „Оставили и жену и децу,
 „Те машили луга зеленога,
 „Кано вуци да се потуцамо,
 „И свој живот и своје имање,
 „За род мили када жртвовасмо,
 „Да се тешког опростимо јарма,
 „И слободу србску васкрснемо,
 „Из мрачнијех дижемо гробова,
 „Да нам светли у тој ноћи тавној,
 „У коју нас худа срећа баци,
 „И неслога не било јој трага,
 „Те од скоро пол' тисућ' година,
 „Ми чекасмо да тај данак сване,
 „Који ће се скоро појавити
 „На обзорју србског неба сјајног!
 „Само слога, братско поверење
 „И послушност према старијему,
 „Учиниће да смо непобедни.
 „Србска мишца од векова храбра,
 „Са оружјем окретна и снажна,
 „Навалу ће турску да одбије,
 „А сви браћо једнога смо мњења,
 „Целу војску један дух пробија,
 „Све се мисли и тежње јунака
 „Тек у једној вишој мисли слажу,
 „И наша је бојна вика браћо;

„Сви за једног, а један за свију,
 „Боримо се сложено и јуначки,
 „За слободу за жену и децу,
 „За крс часни и веру дедова!
 „И за право што Бог даде свима,
 „Народима на земљи једнако;
 „Па и србском и славенском роду.
 „Који се је из сна пробудио,
 „И оштрог се дохватио ножа,
 „Да се срамног он опрости робства!
 „Са тога вам и ја браћо дођох
 „Да се с вама већам и светујем,
 „Ко старији подсетим на дужност,
 „Што сам прије у дружини рек'о,
 „То и сада ево ја понављам;
 „Буд'те вазда међу собом сложни,
 „Кано браћа и паметни људи!
 „Војеводе, ваше старешине
 „И остале војничке главаре,
 „Штујте браћо и слушајте верно,
 „К'о војнику што но се пристоји.
 „А када смо међу собом сложни,
 „И кад своје старије слушамо,
 „Тад нас срећа оставити неће,
 „Што но вазда уз јунака шеће,
 „И ми ћемо победити врага,
 „Што нам се је попео на душу,
 „И неда нам да дигнемо главе,
 „Та он жели и једнако тежи,

„Да род српски са свим изкорени,
 „Да нам сатре племе и народност.
 „Да у нашој милој постојбини,
 „Овом рају источне Европе,
 „Што нам деди крвљу задобише,
 „К'о аманет нама оставише,
 „Он из света скитнице настани,
 „Из Русије прогнане Татаре
 „Што свог цара негда издадоше
 „Кад на њега с војском удараше:
 „Француз, Турчин, Енглец, Талијанац
 „Тада кад се на Криму борише
 „Евпаторји и Севастопољу.
 „Још и неке полудивље људе,
 „Са Кавказа сурове Черкезе
 „Људождере, подле кесеције,
 „Што немају Бога ни закона!
 „Све он прима у државу своју
 „А Србина гони и прогања,
 „Да се мора по гори скитати
 „И дружити с вуци и међеди!
 „Јоште једно споменути морам,
 „Што с' у војсци нашој догодило,
 „Црни данак данас нам освану,
 „Кобни случај један се десио:
 „Тужни су вам већ допрли гласи
 „Да је пао Обренови Драга,
 „Што но беше јунак од мејдана!
 „Ми 'згубисмо онака витеза,

„Кога неће више родит' мајка!
 „Ченгић га је на мејдан позвао,
 „Да с' огледа на двобоју шњиме,
 „А на сабљу и на оштре ноже,
 „А Драга је кано јунак сваки,
 „Пун грамзења и жудње за борбом:
 „Ту прилику једва дочекао,
 „Да Турчина 'згуби на двобоју,
 „Драга прими, на удвој изађе,
 „Да се бори за част и јунаштво,
 „А пошто се оба сукобише,
 „На мејдану к'о прави јунаци,
 „Да се боре по навади старој,
 „Као борци из старих времена;
 „Повадише сабље од бедрице,
 „Секоше се три четири часа,
 „Нити Драга Турчина победи
 „Нити Турчин Србину науди.
 „Док се они тако крвавише
 „Силни Турци ту се искупише,
 „И њихова браћа Арнаути;
 „Те јуначко гледаше позорје.
 „За тим дођу и некол'ко Срба,
 „Да и они гледају мејдана,
 „Нико речи ту зборио није,
 „Ни од турске ни од наше стране,
 „Нит' се когод мешао у борбу.
 „Мирно стоје и Срби и Турци,
 „Нестрпљиво свак је очекив'о,

„Крај од борбе да очима види.
 „Свак је своме победу желио,
 „А душману да с' у праху ваља.
 „Већ и подне беше превалило,
 „Међу Турци жубор се учини,
 „Већ се знаци јасна нестрпљења,
 „Помешаног са страхом виђаху.
 „Још једнако борба нерешена
 „Сваким часом све силније бесни.
 „Оба борца већ су покривена
 „И посута са ранама грдним.
 „Крвца тече на зелену траву,
 „Крвца тече, мач и оклоп звече.
 „Али борци за то и нехају,
 „Јер ни један свој живот не цени,
 „Ког и тако дан-ноћно излаже,
 „Опасности борбе и бојева.
 „Обоица тек за једним жуде,
 „Противнику да досаде своме.
 „Да преваром, јал' брзином муње,
 „Ја л' витешком снагом и вештином,
 „Противника да обори свога,
 „И да сабљу у прса му сјури;
 „Ја л' самртну да му зада рану.
 „Већ од борбе и силијех рана,
 „Изнемогли, н клонули снагом;
 „Смртни умор обоицу снађе,
 „Само умор једини је кадар,
 „Ову крвну да пресуди борбу,

„И да једном већ сврши и сконча,
 „Србски соко још за умор не зна,
 „Ал' Турчину рука малаксала,
 „Мишце клону, а ноге клецају,
 „Већ се бедан за сабљом повија,
 „Замај његов више силе нема,
 „Рекао би стогодишњи старац,
 „Па последњом већ се бори снагом,
 „Да изнесе главу са мејдана.
 „Тако Ченгић изгледаше тада,
 „И чињаше с' да ће скоро пасти,
 „Нит' се може више одржати.
 „Али Драга чудан јунак беше,
 „Од толике очајане борбе,
 „И од силног напрезања снаге,
 „Многе крви што но непрестано,
 „Из грудније рана тецијаше
 Јоште му се умор не јављаше;
 „Још му пламен у срцу јуначком,
 „Силним жаром разгараше крвцу!
 „Игра сабља у десници руци,
 „Кано перце што ветар повија,
 „То на једну то на другу страну;
 „Ал' ко виђе овако јунаштво,
 „Млидијаше да то није Драга,
 „Већ је витез из старога доба,
 „Ја л' Страхинић, јал' Краљевић Марко,
 „Јал' Обилић, јали Скендербеже,
 „Јали боји од србских војвода,

„Што но бјаху под црнијем Ђорђем,
 „Хајдук Вељко, ја л' Чарапић Васо,
 „Ја л' војвода Милош од Поцерја,
 „Па ни тада у стара времена,
 „Док владаху топузине тешке,
 „И оклопи од челика љута,
 „(Што чувају у боју витеза,
 „Против мача копља убоита,
 „И од оне страховите стреле,
 „Ни тад' не би жешћега мејдана!
 „Драга беше срца Краљевића,
 „А хитрости Милош Обилића;
 „Сад се истом срце разиграло,
 „Сваки удар двоиним повраћа,
 „И још нове ударце додаје.
 „А кад виде шта је са Турчином,
 „И да га је снага оставила,
 „Тад намисли још једним ударцем,
 „Ал' јуначким, рану му задати,
 „Ја ли турску отрубити главу,
 „И овијем борбу окончати;
 „Што намисли шћаше учинити.
 „А рад тог се Драга раскорачи,
 „И са целом он замане снагом,
 „Бритком сабљом а десницом руком,
 „Да Турчина растави животом.
 „Ал' тек што је сабља сијевнуда
 „И кроз ваздух хитро пролећела,

„Пуче пушка иза неке стене,
 „Те Обрену плам' живота згаси!
 „Мртав јунак црној земљи паде,
 „Ми од чуда од големе туге,
 „Остадосмо кано затрављени,
 „Док међутим опазисмо Турке,
 „Где се један за другим измиче,
 „А међ' њима иста потурица,
 „Што но уби из потаје Драгу,
 „Шњима бежи Дед ага Ченгићу!
 „Незнаш друже, који боље струже;
 „Оде ага незна му се трага.
 „Мејданџија изслабљен од борбе,
 „Још је бржи него Арнаути,
 „Што но бјаху здрави и одморни.
 „Али и ми тад се досетисмо,
 „Те за њима скочи у потеру,
 „Па новијај по том пољу Гацком;
 „Гдегод којег стигосмо Турчина,
 „Ја л' Турчина ја ли Арнаута,
 „На мах црној оборисмо земљи.
 „Омочисмо оштре јатагане,
 „О душманске раздрљене груди,
 „За пушке се хитит' не могосмо;
 „Јере зато не бејаше време.
 „Сви сад овде обоише земљу,
 „Црвенилом из душманских груди,
 „Само једном срећа наклоњена;

„Јер му даде ноге понајбрже,
 „Побеже нам дед ага Ченгићу,
 „Он једини поврати се Турком,
 „Да им прича о новом мејдану,
 „Нека иде весела му мајка,
 „Нека својој Турадији прича,
 „Како Срби мејдан делит' знају,
 „Не би ли се још који нашао,
 „Да изиђе на удвој јуначки;
 „Већ чујете л' моја браћо драга,
 „Ако би се још когод нашао,
 „Ја ли Турчин, ја ли Арнаутин,
 „Па да зове на удвој јуначки,
 „Ви немојте примати мејдана,
 „Јер је доста што нам паде Драга,
 „На превари што је послушао,
 „Те Турчину на мејдан изиш'о,
 „Ви чувајте вашије шанчева,
 „И будите вазда на опрезу;
 „А мејдана биће ако бог да,
 „И сувише, само буд'те справни,
 „Да можемо ми у свако доба,
 „Кад се јави згода и прилика
 „На Турчина ударати храбро.
 „Није нужно да гинемо лудо,
 „И да нам се душманин подсмева.
 „Турци су нам сувише претили,
 „Ал' су ретко ријеч одржали;

„За то и ми чим год узможемо
„Ваља да им досаду чинимо,
„И јуначку наставимо борбу.
„Да нашега осветимо брата,
„Милог брата Драгу Обренова!

